

Sammanfattning

Kultur är de mönster som vi människor skapar för vår samvaro. Det finns yttringar av vår kultur som är särskilt betydelsefulla för hur de mönstren utvecklas. Kulturpolitiken handlar om dessa. Konst och andra kulturyttringar liksom kulturarvet behöver ges en starkare ställning och dess betydelse bekräftas.

I samband med att det på 1970-talet för första gången presenterades en samlad kulturpolitik var debatten kring kulturens och konstens värde och roll också stark. Sedan dess har vårt samhälle och världen i övrigt genomgått stora förändringar. Vi har trätt in i tjänstesamhället med dess överväldigande informationsflöden. Den digitala och tekniska utvecklingen har ökat och ändrat förutsättningarna för tillgängligheten till olika konst- och kulturyttringar. Globaliseringen och människors förflyttning över gränserna bidrar till ökad mångfald, kompetens och gränsöverskridande kommunikation. Civilsamhällets betydelse ökar.

Vi anser att kulturpolitiken behöver förändras och förnyas för att bättre svara mot förutsättningarna i dagens samhälle. Vi vill ha en kulturpolitik som uppfattas brett och blir relevant för var och en. Den ska spegla den mångfald av kulturyttringar som följer med den nya tiden. Frågor om kultur ska vara förankrade i människors vardag. Vi har strävat efter att lägga fram förslag som syftar till att stärka kulturpolitikens demokratiska perspektiv.

Kulturpolitiken behöver öppnas för nya generationer och deras synsätt. Den ska bidra till ett samhälle med många och öppna offentliga arenor, dit alla ska ha tillträde. Vi vill skapa förutsättningar för att konst och andra kulturyttringar utvecklas, blir angelägna för människor och gör tillvaron rikare. Konstens frihet ska värnas.

Politiska prioriteringar och beslut ska kunna få genomslag. Vi vill också se minskad politisk detaljstyrning. Kulturpolitiken ska

stödjas av en ändamålsenlig organisation och uppbyggnad av det kulturpolitiska området.

Genom att kulturpolitiken får en sådan inriktning – bred, förankrad i vardagen och relevant för samtiden – menar vi att kulturskapare ges de bästa villkoren, att kulturarvet värnas och att visionen om allas rätt till kultur kan förverkligas.

Betänkandets disposition

Vårt betänkande presenteras i tre volymer. Del 1 har vi kallat Grundanalys. Del 2 har fått namnet Förnyelseprogram. Del 3 har vi kallat Kulturpolitikens arkitektur.

Del 1 – Grundanalys

Den första delen av betänkandet innehåller, förutom en inledning i *kapitel 1*, den analys av kulturpolitiken och de villkor under vilka den bedrivs i dag. Analysen utgör underlaget för våra förslag till förändringar.

Vi beskriver i *kapitel 2* samhällsförändringarna under de senaste decennierna och de kulturella förändringar som de har fört med sig. I centrum för beskrivningen står begrepp som tjänste- och informationssamhälle, de digitala teknologiska genombrotten och dess kulturella påverkan, globaliseringen och den mångfald som allt mer präglar samhällena. Vi tar också upp de nya mönster i människors värderingar som är en del av de förändrade samhällsformer som växer fram. Den fråga som vi försöker besvara gäller om kulturpolitiken svarar mot samtidens krav och behov eller om den har sin utformning bestämd av förhållanden som gällt tidigare.

I *kapitel 3–5* beskriver och analyserar vi framväxten av dagens kulturpolitik ställt i relation till samhällsförändringarna. I *kapitel 3* relaterar vi kulturpolitiken och dess innehåll till framväxten av de idéer och de sätt att se på kulturfrågor som etablerades med industrialiseringen i Sverige.

I *kapitel 4* analyserar vi 1974 års kulturpolitik. Viktigast av de vägval som då gjordes var att kulturpolitiken successivt fick en, jämfört med tidigare, ökad specialisering mot konstarnas villkor och institutionell kulturverksamhet. Politiken kom på så sätt att orienteras bort från frågor om vars och ens kulturella behov och

önskemål. Kulturpolitiken fick också en organisation som styrde i den riktningen.

I *kapitel 5* diskuterar vi utvecklingen efter 1974 med särskild tonvikt på den kulturpolitiska översyn som gjordes vid mitten av 1990-talet.

Sammanfattningsvis menar vi att den statliga kulturpolitiken mött krav på omställning och förnyelse genom att den i första hand försökt inkorporera samtidens förändringar i det etablerade sättet att driva politik och dess organisering, men i mindre grad genom att ändra politiken i något fundamentalt hänseende.

Våra utredningsförslag är uttryck för en annan hållning. Vi vill slå vakt om kulturpolitikens kontinuitet och det som hittills uppnåtts. Vi menar samtidigt att kulturpolitiken behöver förnyas för att bättre svara mot ett samtid som präglas av mångfald, globalisering, teknisk utveckling och en ökad betydelse för den civila sektorn i politiken.

Den diskuterande analysen följer vi i *kapitel 6* upp med ett antal fördjupade redovisningar av hur kulturpolitiken de facto fungerat.

Avsnitt 6.1 är en analys av kulturbudgetens utvecklingen sedan 1970-talet, där vi visar på vilka politiska omprioriteringar som har skett sedan dess. I *avsnitt 6.2* går vi igenom hur kulturfrågor behandlas i kommuner och landsting. Den analysen bildar grund för våra förslag om ett förnyat samspel mellan staten och den regionala nivån. *Avsnitt 6.3* är en genomgång av olika undersökningar av s.k. kulturvanor. Vad säger dessa undersökningar och i vilken utsträckning kan politiken luta sig mot dem?

Vi bedömer att kulturfrågor blir allt mer väsentliga som en följd av den utveckling som nu sker. Kulturpolitiken behöver kunna svara mot de behov som den utvecklingen föder.

Del 2 – Förnyelseprogram

Den andra volymen av betänkandet inleds med *kapitel 7* med vårt program för förnyelse. Programmet utgår från de slutsatser som den grundläggande analysen lett oss fram till.

Den kulturpolitiska huvuduppgiften är nu, som vi ser det, att öppna politiken för den omvandling som pågår i samhället. Intresset för både kulturella yttringar och även för kulturpolitik tolkar vi som att det finns en stark efterfrågan från det omgivande samhället på en kulturpolitik som det kan samspela bättre med.

Vi anser att kulturpolitiken, jämsides med dess centrala inriktning på professionella kulturskapare och den verksamhet som bedrivs av kulturinstitutionerna, på ett tydligare sätt behöver lyfta fram frågan om vars och ens kulturella behov. Vi menar att kulturpolitik ska ha medborgarnas perspektiv överst på agendan.

Vårt förnyelseprogram omfattar tio punkter.

1. Nya mål för kulturpolitiken.
2. En annan roll för staten.
3. Ett breddat politikområde.
4. Fokus på de offentliga arenorna.
5. Samspel med civilsamhälle och folkbildning.
6. Kulturpolitik som aspektpolitik.
7. Portföljmodell för samspel mellan stat, kommuner och landsting.
8. Ny strategi för stöd till kulturskapande.
9. Arkitektur för en förnyad kulturpolitik.
10. Ny syn på institutionerna.

I det följande relaterar vi våra förslag till förnyelseprogrammet.

1. Nya mål för kulturpolitiken

Som *den första punkten* föreslår vi nya kulturpolitiska mål. Förslaget och dess motiveringar utvecklas i *kapitel 8*. Vårt förslag lyder:

Den nationella kulturpolitiken ska, med utgångspunkt i demokrati och yttrandefrihet, bidra till samhällets utveckling genom att främja öppna gemenskaper och arenor som är tillgängliga för var och en. Den ska möjliggöra kommunikation mellan olika individer och grupper, skapa förutsättningar för kulturupplevelser och bildning samt verka för att alla ges möjlighet att fritt utveckla sina skapande förmågor.

Statliga myndigheter och institutioner ska, utifrån arten av sina uppgifter och ansvarsområden, arbeta för

- *att främja mångfald, kulturell pluralism och internationellt samspel,*
- *att stödja konstnärligt skapande och ge plats för konstens förmåga att gestalta, bryta mönster och vidga det möjligas rum,*
- *att kulturarvet bevaras, brukas och tolkas,*
- *att kulturell kompetens och kreativitet används för att bidra till en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling,*
- *att information och kunskaper görs tillgängliga och förmedlas.*

Målen bör vara vägledande för offentlig kulturpolitik även utanför det statliga området.

Med förslaget till nya mål för kulturpolitiken vill vi markera både sambanden med den politik som förts under senare decennier, men också behovet av förändring. Kulturpolitiken behöver, enligt vår uppfattning, omorienteras i flera grundläggande hänseenden. Det motsvaras av de övriga punkterna i vårt förnyelseprogram.

2. En annan roll för staten

Kulturpolitiken bör även framgent vara en nationell politik, dvs. syfta till att länka samman i första hand de offentliga kulturinsatserna, men också det som skapas i. Den *andra punkten* i vårt förnyelseprogram handlar därför om statens roll i denna politik.

1974 års kulturpolitik utgick från att staten var den dominerande politiska nivån där det nationella perspektivet uppfattades som oomtvistat överordnat. Att staten satte den kulturpolitiska agendan uppfattades som självklart, liksom att kommuner och landsting skulle följa den. Med övergången till en ny tid fungerar inte det givna rollspelet längre.

EU representerar en ny nivå som – även om EU:s kompetens formellt inte täcker kulturområdet – har stor betydelse. En ökad tonvikt i samhället på lokala och regionala identiteter har också vuxit fram. Dessa faktorer för med sig att kulturfrågor får nya betydelser för kommunernas och landstingens politik.

Det skede då man slentrianmässigt satte likhetstecken mellan "samhället" och den offentliga sektorn har också passerat. En nationell kulturpolitik behöver därför bygga på medverkan från ett stort antal intressenter där den offentliga sektorns aktörer visserligen är särskilt betydelsefulla, men långt i från kan agera ensamma.

Staten är fortfarande den enskilt viktigaste parten för att skapa och få uppslutning kring en nationell kulturpolitik, men den roll som staten nu behöver ta för att utveckla politiken bör förändras. Statens roll vara tydlig, strategisk, drivande och samordnande med andra aktörer.

Syftet med den nya rollen bör i första hand vara att stimulera samhället i dess helhet att ta ansvar för kulturens gemenskaper, kommunikation och skapande förmågor. Samspelet mellan statens egna insatser och den offentliga sektorns i övrigt är särskilt betydelsefulla.

Förslaget om statens förändrade roll i kulturpolitiken följer vi upp i de olika tillämpningar av förnyelseprogrammet, särskilt i fråga om samspelet med civilsamhälle och folkbildning (kapitel 9), det kulturpolitiska samspelet med andra samhällsområden (kapitel 10), samverkan med kommuner och landsting (kapitel 12) och om strategin för statens kulturpolitiska stöd (kapitel 13).

3. Ett breddat politikområde

Vår tredje punkt är en följd av slutsatsen att kulturpolitiken kommit att få ett ansvarsområde som avgränsats främst mot kulturpolitikens kärna i form av institutionsväsendet och det professionella kulturskapandets villkor. För att öka medborgarnas engagemang i kulturfrågorna och ge kulturpolitiken mer av en helhetssyn rekommenderar vi att regeringen på sikt prövar möjligheten att integrera kulturpolitiken i ett bredare politiskt sammanhang.

Eftersom det är en fråga som inte kan göras enbart utifrån det kulturpolitiska perspektivet tar vi dock inte ställning till vilka alternativ som kan var mest attraktiva och möjliga.

4. Fokus på de offentliga arenorna

Frågan om samhällsdebatt, diskussion om demokrati och spridningen av nya kulturella föreställningar hör till kulturpolitikens kärna. Vi har t.ex. pekat på hur radio- och TV-monopolen tidigare fungerade som ett sätt att skapa en massmediesituation som alla medborgare nära relaterade till.

Utvecklingen av nätet av regionala kulturinstitutioner var ett uttryck för ambitionen i 1974 års kulturpolitik att säkra ett likvärdigt institutionellt kulturutbud för hela landet. Politiken för massmedierna och institutionerna var olika sorters uttryck för en i grunden likartad politisk idé.

När vi placerar demokratin och de samhälleliga gemenskaperna i kulturpolitikens centrum så innebär det att vi ser värdet av ambitionen att på detta sätt skapa arenor för det offentliga samtalet i vid mening. Ett mångkulturellt, differentierat och pluralistiskt samhälle behöver dock förhålla sig till uppgiften på ett nytt sätt och med en ny strategi. Den *fjärde punkten* i vårt program handlar om detta.

Kulturpolitikens utmaningar handlar i hög grad om att värna mångfald i ett brett uppfattat kulturliv och att medverka till kreativa arenor för interkulturell kommunikation. De offentliga arenorna bör präglas av jämställdhet och av respekt för olikheter mellan människor och grupper. Arenorna är och ska vara av skiftande art, allt ifrån massmedierna och Internet till rent fysiska mötesplatser, institutioner likaväl som smalare fora. Samlingslokalerna har särskild betydelse.

Så gott som alla kulturpolitiska initiativ knyter an till någon form av kommunikation. I grund och botten har de allra flesta kulturpolitiska insatser en arenaaspekt, dvs. de bör ses som ett inslag för en samlad politik som syftar till att skapa ett så gynnsamt utrymme för det offentliga samtalet som möjligt.

5. Samspel med civilsamhälle och folkbildning

Vi anser att kulturpolitiken bör vara och fungera som en viktig kontaktyta mellan å ena sida staten och den offentliga sektorn i övrigt samt å den andra civilsamhället. Den *femte punkten* i vårt program avser kulturpolitikens samspel med verksamheter i det civila samhället. Detta är temat för *kapitel 9*.

Folkbildningen har av hävd utgjort den viktigaste länken i kulturpolitikens samband med det civila samhället. Mycket pekar mot att den moderna folkbildningen utvecklas i en riktning som svarar väl mot våra rekommendationer när det gäller kulturpolitiken. Kulturaktiviteterna växer och dominerar numera i bildningsförbundens cirkelverksamheter och – naturligtvis – i kulturprogrammen.

I den politiska styrningen förordar vi att kulturpolitiken och folkbildningen får en närmare knytning till varandra. Administrativa och organisatoriska lösningar som gör att frågor om kultur, folkbildning, livslångt lärande och utbildning kan ses i ett samlat perspektiv bör sökas.

I det närmaste perspektivet är det angeläget att finna former för ett bra samspel mellan de kulturpolitiska insatserna och folkbildningen och kulturorienterade insatser inom den civila sektorn i övrigt.

För att öka samverkan mellan statliga myndigheter och institutioner och den civila sektorn föreslår vi därför att regeringen tar initiativ till en dialog mellan staten och det civila samhällets organisationer på kulturområdet samt Sveriges kommuner och landsting. Dialogen bör inkludera bl.a. amatör- och arrangörsorganisationer, organisationer bildade på etnisk grund, kulturinriktade ungdomsorganisationer, lokalhållande organisationer, studieförbund, hembygdrörelsen, folkrörelsearkiv och de nationella minoriteternas organisationer.

6. Kulturpolitik som aspektpolitik

I våra utredningsdirektiv har frågan om kulturpolitikens samspel med andra samhällsområden en framskjuten plats.

I vår *sjätte punkt* förordar vi därför att samspelet mellan de verksamheter som kulturpolitiken ansvarar för och verksamheter inom andra samhällsområden görs till en kulturpolitisk huvudstrategi. Utgångspunkten bör här vara frågan om hur de perspektiv, kreativa förmågor, kunskaper och insikter som kulturområdets myndigheter, institutioner och aktörer i övrigt besitter i högre grad kan bidra till samhällsutvecklingen.

En utveckling i denna riktning har redan startat, men den kan behöva skyndas på och accentueras. En omställning förutsätter

emellertid att kulturpolitiken både uppfattas och organiseras på ett delvis nytt sätt. Vi återkommer till detta i följande punkter.

I enlighet med våra direktiv förordar vi att samspelet mellan kulturpolitiken och utbildningsväsendet, näringslivet, regionala tillväxtfrågor, hälsofrågor och miljöfrågor prioriteras i det nya arbets sättet.

Integrationspolitiken får här en särställning. Den syftar till att skapa lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Detta mål för integrationspolitiken överensstämmer väl med de mål som vi föreslår för kulturpolitiken. Kulturpolitiken bör bidra till social inkludering där mångfald av olika art uppfattas som tillgångar för samhället.

Dessa frågor tar vi upp återkommande i betänkandet. I vissa fall kan särskilda insatser med inriktning på specifika grupper vara viktiga, t.ex. av rättviseskäl eller för att stärka dessa gruppers position i kulturlivet och i samhället i övrigt. Det kan också vara nödvändigt att särskilt utvärdera kulturpolitikens arbete med specifika grupper.

De förslag som vi presenterar kring kulturpolitikens samspel med de samhällsområden som vi särskilt behandlar i betänkandet bygger på att kulturpolitiken förfogar över en modern och väl fungerande organisation med myndigheter som kan genomföra politiken. Därför är förslagen nära knutna till de förslag om en kulturpolitisk förvaltningsreform som vi presenterar under punkt 9 i förnyelseprogrammet.

Vi gör sammanfattningsvis följande bedömningar om kulturpolitikens samspel med de aktuella samhällsområdena. Förslagen och övervägandena utvecklas i *kapitel 10*.

Skolan

Skolan har ett ansvar för att barn och unga får tillfälle till eget skapande, möjlighet till bildning samt tillgång till sitt eget och andras kulturarv. Detta ansvar bör även fortsatt uttryckas i läroplanerna. Estetisk verksamhet bör även framöver vara ett obligatoriskt inslag i grundskolan. En mer samordnad bibliotekspolitik kan bidra till att förbättra skolbibliotekens förutsättningar.

Vi föreslår att lärarutbildningen utformas så att den ger goda förutsättningar för konstens och kulturens integration i skolans undervisning. Goda möjligheter bör finnas för både lärare och

verksamma på kulturområdet att vidareutbilda sig på relevanta områden.

Vi föreslår vidare att Statens kulturråd ges en ny roll med inriktning på övergripande och samordnande uppgifter inom kulturpolitiken. Kulturrådet bör ges ansvar för att utvärdera kulturområdets institutioners och myndigheters arbete med kultur i skolan, och för att skapa samspel i kulturmyndigheternas arbete med att tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel.

Högre utbildning, forskning och eftergymnasial utbildning för kulturområdet

Samverkan mellan kulturområdet och de utbildningar som är särskilt viktiga för området bör förstärkas. Samma sak gäller för kulturområdet och den forskning som inriktar sig på området.

Arbetet med att införa större arbetsmarknadsrelevanta inslag som ekonomisk, entreprenöriell och pedagogisk kunskap samt praktik, i dessa utbildningar bör fortsätta såväl på högskolenivå som på eftergymnasial nivå.

Förutsättningarna för detta arbete kan stärkas genom att myndigheterna på kulturområdet utökar sitt arbete med att kartlägga kulturområdets arbetsmarknad och möjligheter till företagande.

Ytterligare forskning kring kulturområdet är av stor betydelse för dettas utveckling. Forskning och utveckling är inte minst viktigt som underlag för framtida utvärderingar och översyner på kulturområdet.

Kulturföretagande och entreprenörskap

Vi betonar att frågor om kulturföretagande och entreprenörskap är en viktig angelägenhet för såväl kulturpolitiken som för näringslivspolitik, arbetsmarknadspolitik, regional tillväxtpolitik och utbildningspolitik.

Vi föreslår att

- De myndigheter som vi anser ska ansvara för föreslagna sfärer bör tillsammans med de nya myndigheterna Tillväxtverket och Myndigheten för Tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser få i uppdrag att stärka och fördjupa sitt samarbete i frågor som rör

kulturföretagande och entreprenörskap samt kreativa och kulturella näringar. Ett nationellt program för kreativa och kulturella näringar bör prioriteras inom ramen för detta samarbete. Det är viktigt att regionala och lokala erfarenheter tillvaratas i detta arbete.

Övriga förslag gäller

- utveckling av statistik om kulturföretagande,
- ökad kompetens om kulturföretagande hos näringsfrämjande myndigheter och andra organ,
- bättre samspel mellan konstnärs- och hantverksutbildningarna och arbetsmarknaden.

Regional tillväxt

Frågor om kultur har, utöver sitt egenvärde, även betydelse för andra politikområden, bl.a. för regional tillväxt. Konstnärligt skapande och kulturarv är resurser för socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar regional tillväxt och har en utvecklingsbar potential.

Vi föreslår att

- De myndigheter som vi anser ska ha ansvaret för föreslagna sfärer bör få i uppdrag att förstärka sin nationella och internationella överblick på området kultur och regional tillväxt inom sina respektive ansvarsområden. Detta kan ske genom statistik, kunskapsuppbyggnad, uppföljning och utvärdering, forskning, metodutveckling, internationell orientering samt tvärsektoriellt samarbete med andra aktörer på internationell, nationell och regional nivå.

Övriga förslag gäller

- uppdrag till näringslivsfrämjande myndigheter att utveckla statistik, stödja regionala initiativ och kompetensuppbyggnad,
- översyn av kulturområdets bidragsförordningar för att förenkla tillämpningen och samordningen med strukturfondsmedlen.

Kultur och hälsa

Samverkan mellan kulturpolitik och folkhälsopolitik är angeläget. På regional nivå är stöd- och mäklarfunktioner av stor betydelse. Frågor kring skatteincitament för kultur som friskvårdsinsats samt forskning om sambandet mellan kultur och hälsa är relevanta områden för framtida satsningar.

Vi föreslår att

- Kulturrådet, i dess nya roll, bör göras ansvarigt för att utvärdera kulturinstitutionernas och kulturmyndigheternas arbete med hälsofrågor.
- En myndighet bör ges ett särskilt ansvar för att tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel på området kultur och hälsa till relevanta aktörer. Detta ansvar bör ges till den myndighet som föreslås för konstfrågor.

Kultur och miljö

Samverkan mellan kulturpolitik och miljöpolitik bör ökas. Kulturella perspektiv, kunskaper och uttrycksätt är användbara i arbetet för en hållbar samhällsutveckling.

Vi föreslår att

- Den föreslagna myndigheten med ansvar för samtid, historia och livsmiljö bör ges ett särskilt ansvar för att sammanställa och förmedla kulturområdets insatser på miljöområdet till relevanta aktörer. Myndigheten bör även ges i uppdrag att inom kulturområdet tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel. Vidare bör myndigheten i samverkan med övriga berörda förvaltningsmyndigheter ha i uppdrag att föreslå regeringen strategier i anslutning till regeringens miljö- och miljömålsarbete.
- Myndigheterna med ansvar för arkiv och bibliotek bör ges i uppdrag att tydliggöra den viktiga roll som arkiv och bibliotek har som offentliga samlingspunkter för samhällsinformation.

7. Portföljmodell för samverkan mellan stat, landsting och kommuner

Den statliga kulturpolitiken ska vara nationell. Det betyder i vår tid att det statliga insatserna ska tänkas fram i ett sammanhang där politiken inriktas på att stimulera de andra demokratiska nivåerna, kommunerna och landstingen – eller regionerna – men också Europeiska unionen, till kulturpolitiska insatser och ansvarstaganden. Strategin från 1974 då staten via specialdestinerade bidrag till enskilda institutioner eller verksamheter i övrigt styrde främst landstingens kulturpolitiska handlande bör överges. Nya modeller behöver utvecklas.

Också statens kulturpolitiska samspel med kommunerna behöver förnyas. Det följer redan av att kommunerna inom den offentliga sektorn har huvudansvaret för flera av de kulturpolitiska breddinsatserna som vi nu även vill ge högre prioritet också i statens politik – exempelvis kulturskola, folkbibliotek, tillämpningen av plan- och bygglagen och tillhandahållandet av lokaler för kulturell verksamhet. Kommunernas ansvar för skolan bör också nämnas i sammanhanget.

Formen för det nya samspelet mellan staten, landstingen och regionerna har vi kallat "portföljmodellen". Det är vår *sjunde punkt* i förnyelseprogrammet som vi utvecklar i *kapitel 12*.

Modellen bygger på att staten lämnar ett samlat bidrag till den regionala nivån som stöd för deras kulturinsatser. Detaljföreskrifter om bidragets användning ska inte längre finnas. De ersätts i stället av en förhandlingsordning med utgångspunkt i de nationella målen för kulturpolitiken och övergripande kriterier i en av regeringen beslutad förordning. Överenskommelser träffas och den närmare fördelningen sker på den regionala nivån.

Modellen bygger på ett samlat statligt agerande i förhållande till den regionala nivån och förutsätter därför en statlig myndighetsreform inom kulturområdet. Den förutsätter också utbyggda löpande kontakter mellan de politiska nivåerna och en ökad utvärdering och uppföljning av de politiska insatserna.

Vissa statliga medel som i dag fördelas av bl.a. Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Nämnden för hemslöjdsfrågor föreslås omfattas av modellen. Vissa andra statliga medel föreslås bli associerade till dessa.

8. Ny strategi för stöd till kulturskapande

Det *åttonde* av våra huvudförslag gäller de stöd som fortsatt bör fördelas på central nivå. Förslaget avser en omorientering från dagens inriktning på selektiva och specialinriktade kulturstöd till mer generellt utformade stöd.

Det handlar t.ex. om branschstöden och stöden och ersättningarna till enskilda konstnärer. Vi tror att dessa stöd på ett verkningsfullt sätt kan samspela med andra stödformer inom den föreslagna förvaltningsmyndigheten för konstarna. Förslaget innebär ökad uppmärksamhet på konstnärifrågorna och en ökad kulturpolitisk tyngd bakom krav på högre ersättningsnivåer för konstnärligt arbete. Dessa frågor behandlar vi i *kapitel 13*.

Vi föreslår att

- De kulturpolitiska stöd som går till centrumbildningarna samt till allianserna på scenkonstområdet bör fördelas centralt av den föreslagna myndigheten för konstarna.
- Teater-, Dans- och Musikallianserna bör slås samman till en gemensam scenkonstallians. De särskiljande dragen i verksamheten kan behållas samtidigt som samverkansvinster och större kulturpolitisk tyngd, enligt vår uppfattning, kan uppnås. Stödet till Kultur i arbetslivet omvandlas till ett bidrag som möjliggör genomförande samt utvärdering av projekt med syfte att vidga arbetsmarknaden för konstnärer. Stödet bör fördelas centralt av den föreslagna myndigheten för konstarna.
- Det statliga litteraturstödet, liksom stödet till kulturtidskrifter, bör ingå som en del i ett allmänt stöd för kulturpolitiska insatser inom hela litteratur- och biblioteksområdet. Kriterier och riktlinjer för att allmänt stöd inom litteratur- och biblioteksområdet bör formuleras i en ny förordning. Stödet bör fördelas centralt av den föreslagna myndigheten för konstarna.
- Det statliga fonogramstödet bör ingå i ett allmänt stöd för kulturpolitiska insatser inom hela musikområdet. Kriterier och riktlinjer för stödet regleras i en ny förordning. En analys av hur, och i så fall i vilka former, statliga insatser kan ge mest effekt specifikt på fonogramområdet bör göras. En sådan bör ta hänsyn dels till den tekniska utvecklingen och debatten kring upphovsrätten, dels till de övriga behov som finns inom

branschen. Stödet bör fördelas centralt av myndigheten för konstarterna.

- Stödet till de fria grupperna inom scenkonstområdet kvarstår för central fördelning och bör fördelas av myndigheten för konstarterna. Inom ramen för fördelning av stödet bör prioriteras att höja bidragsnivån till de grupper som får stöd.
- Stödet till arrangörer inom teater, dans och musik föreslås i tillämpliga delar ingå i portföljmodellen.
- Tillgången till orkestermusik över landet bör jämnas ut. Detta bör åstadkommas genom omprioriteringar av de statliga insatserna inom ramen för den portföljmodell som vi föreslår. Större resurser bör avsättas för turnéer med svenska och utländska orkestrar i Sverige och särskilda satsningar bör göras i de delar av landet som inte har egna orkesterinstitutioner eller där en utveckling på området får anses kulturpolitiskt motiverad. Även frågan om nya uppdrag för orkestrar respektive länsmusik bör lösas inom ramen för portföljmodellen.
- När den nuvarande Stiftelsen framtidens kultur upphör finns det behov av en annan bidragsgivare som på motsvarande sätt kan utgöra ett alternativ till de etablerade bidragsgivande instanserna på kulturområdet.

Konstnärernas villkor

Utöver de nämnda förslagen räknar vi med att våra förslag bör ge positiva effekter för konstnärernas villkor också genom förslaget en ny modell för fördelning av statliga medel till den regionala nivån (portföljmodellen), genom insatser för att utveckla frågor om entreprenörskap för konstnärer, genom inriktningen av kulturpolitik som en s.k. aspektpolitik och genom en ny förvaltningsorganisation som kan agera mer kraftfullt inom konstnärspolitiken.

De statliga medel som frigörs genom omorganisationen av Rikskonserters verksamhet och som inte i övrigt intecknas bör ingå i de medel som fördelas av myndigheten för konstarterna.

Vissa skattefrågor

Vi har bedömt att det – för att åstadkomma en reell ökning av enskild finansiering som komplement till den offentliga finansieringen av kulturverksamheter – finns starka skäl som talar för att en förändring av befintliga regler i inkomstskattelagen bör göras.

Vi anser också att ytterligare förbättrade möjligheter för kulturverksamheter att få rådgivning och information från Skatteverket i skattefrågor bör eftersträvas.

Del 3 – Kulturpolitikens arkitektur

De överväganden som gäller kulturpolitikens struktur och organisation av myndigheter och institutioner, motsvarande förnyelseprogrammets nionde och tionde punkter har vi samlat i betänkandets tredje volym.

9. Arkitektur för en förnyad kulturpolitik

Med hänvisning till våra slutsatser i grundanalysen anser vi att de generella politiska perspektiven och de samlade kulturpolitiska linjerna behöver stärkas. Vi förordar därför som *punkt nio* ett generellt politiskt perspektivskifte, en ny arkitektur för kulturpolitiken. I stället för dagens finfördelade uppdelning i genrer och ändamål föreslår vi att ändamålen grupperas och organiseras i tre huvudsfärer. Indelningen grundar vi på vår bedömning av hur kulturpolitikens huvudfrågor kommit att tona fram under det senaste decenniet.

Genom att gruppera kulturpolitikens uppgifter i ett begränsat antal sfärer som var och en kan täcka en större del av det politiska perspektivet vill vi motverka en allt för hög detaljeringsgrad med därpå följande byråkratisering. Vår avsikt är att samla ändamålen, men också skapa ökade förutsättningar för samverkan mellan sfärerna.

Vi föreslår en förhållandevis omfattande kulturpolitisk förvaltningsreform, avsedd att genomföras i olika steg. Avsikten är att färre, men mer kraftfulla myndigheter bättre ska kunna samverka såväl inbördes som med företrädare för andra intressen i samhället och utveckla rikare nätverk för kulturpolitikens vidkommande. Vi utvecklar våra överväganden i denna del i *kapitel 14*.

En sfär för frågor om arkiv, bibliotek och språk

Som den första sfären urskiljer vi arkiv- och biblioteksväsendena samt frågor om språk. Denna sfär behandlar i *kapitel 15*.

Grundläggande för att se dessa frågor i ett sammanhang är utvecklingen inom den digitala tekniken. I centrum finns behovet av ökad tillgång till och bättre spridning av arkivens och bibliotekens information. Arkiven och biblioteken kan utveckla nya tjänster. Frågor om arkiv och bibliotek bör få en större tyngd och uppmärksamhet inom kulturpolitiken.

Vi föreslår att

- Riksarkivet och landsarkiven bildar en ny myndighet – Arkivverket – som får i uppdrag att svara för den nationella överblicken över arkivområdet.
- Kungl. biblioteket får i uppdrag att svara för den nationella överblicken över biblioteksområdet.
- Talboks- och punktskriftsbiblioteket får ett utvidgat ansvar för att följa och stödja de statliga myndigheternas insatser för anpassad information.
- Senast 2014 bör en samlad myndighet för arkiv och bibliotek inrättas. De övriga föreslagna organisationsförändringarna bör kunna genomföras snabbare.

En sfär för frågor om samtid, historia och livsmiljö

Till den andra sfären vill vi samla det kulturpolitiska avsnitt som gäller samtid, historia och frågor om livsmiljö i vid mening. Vi behandlar våra överväganden närmare i *kapitel 16*.

För kulturarvsfrågornas del har vi i grundanalysen velat visa hur dessa successivt under de senare decennierna blivit en plattform för den kulturella reflexionen om hur dagens kultur ska byggas och utvecklas. Det vill vi försöka ta till vara för en förnyelse av kulturpolitiken genom att plädera för en ny syn på relationen mellan de tre företeelserna, samtid, historia och livsmiljö i vid mening.

Till grund för våra överväganden i organisationsfrågorna ligger bedömningen att såväl konsten som frågor om kulturarvet bör få mer synliga platser i samhällsutvecklingen. Vi vill bredda de kulturmiljövårdande perspektiven som kulturpolitiken i dag framgångs-

rikt hävdar i samhällsprocesserna. Vi vill också ge de konstnärliga yttringarna en starkare ställning i dessa processer.

Vi föreslår att

- Riksantikvarieämbetet, Riksutställningar, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Statens konstråd och Arkitekturmuseet läggs samman till en myndighet. I myndigheten infogas också den museikoordinatorsfunktion som närmare utvecklas i förslag av utredningen Museikoordinatorn.
- En organisationskommitté bör tillsättas för att genomföra organisationsförändringen. Förändringen bör kunna genomföras under 2010.

En sfär för frågor om konstarterna

I en tredje sfär vill vi samla frågor om konstarterna – scenkonst och musik, film, litteratur samt bild och form. Detta område behandlar vi i *kapitel 17*.

Vi rekommenderar ett mer sammanhållet politiskt perspektiv på konstarterna, där de gemensamma villkoren och frågorna lyfts fram. Här samlas också frågor som rör konstnärernas villkor, vilket borde betyda att dessa frågor får en annan tyngd än i dag, då ansvaret är splittrat på flera aktörer.

Vår bedömning såvitt gäller organisationsfrågor för sfären är att en gemensam myndighet för bidragsgivning och ersättningar till konstnärer och upphovsmän bör skapas. En sådan bör kunna ge konsten en starkare ställning och bidra till att konsten och konstnärerna i än högre grad kan delta i samhälleliga utvecklingsfrågor.

Vi föreslår att

- En ny myndighet för konstarterna skapas genom att viss verksamhet inom Statens kulturråd, hela Konstnärsnämnden med Bildkonstnärnsfonden samt Sveriges Författarfond och viss verksamhet inom Rikskonserter samlas inom en och samma organisation.
- En organisationskommitté bör tillsättas för att genomföra organisationsförändringen. Förändringen bör kunna genomföras under 2010.

Det bör sammanfattningsvis betonas att syftet med att urskilja sfärerna och de korresponderande organisationsförslagen inte är att vare sig hitta eller konstruera några nya skarpa gränser inom den redan ganska smala kulturpolitiken. Tvärt om. Varje sfär i vårt förslag innehåller något av eller överlappar i någon mån de andra och meningen är att de tillsammans ska kunna konstituera en fungerande kulturpolitik efter de riktlinjer vi försöker skissa.

Den reform vi förespråkar innebär att kulturpolitiken får den exekutiva organisation som behövs för omställningen enligt punkterna i vårt förnyelseprogram. Den förändrade förvaltningsstrukturen syftar till ett stärkt medborgarperspektiv och till ökad tillgänglighet till kulturella uttryck för var och en.

Gemensamma uppgifter för myndigheterna med ansvar för sfärerna

De förvaltningsmyndigheter som vi föreslår i kapitlen 15–17 ska var och en för sig ha ansvar för nationell överblick avseende sin sfär och ett samlat ansvar för genomslaget för kulturpolitiska prioriteringar, t.ex. insatser för barn och unga, jämställdhets- och mångfaldsfrågor. Det gäller bl.a.

- internationell orientering (kapitel 11),
- utbildning, forskning och utveckling (kapitel 14),
- statistikförsörjning, uppföljning och utvärdering (kapitel 14).

Statens kulturråd med ett nytt uppdrag

Tyngdpunkten i vårt förslag till en förvaltningsreform ligger på förslagen om organiseringen av förvaltningsmyndigheter med ansvar för de kulturpolitiska sfärerna. Tillsammans med förslaget om portföljmodellen ger detta nya förutsättningar för kulturpolitiken.

I *kapitel 18* konstaterar vi att Statens kulturråd bör ges ett nytt uppdrag inom det kulturpolitiska området. Uppdraget bör omfatta att

- leda och samordna statens överläggningar med landstingen och kommunerna inom ramen för portföljmodellen,
- göra samlade bedömningar, uppföljningar och utvärderingar av kulturpolitiken till underlag för regeringen,

- samordna och svara för vissa övriga kulturpolitiskt strategiska uppgifter.

Dessa uppgifter svarar i delar mot de uppgifter som Statens kulturråd i dag har. Den del av rådet som i dag har ett övergripande ansvar inom kulturpolitiken bör därför ges ett nytt uppdrag i enlighet med vårt förslag. Myndigheten bör få en förstärkt kompetens för de nya uppgifterna. Namnet Statens kulturråd bör följa denna myndighet.

Den del av dagens Kulturråd som ansvarar för den centrala bidragsgivningen till konststartsområdet bör tillsammans med Konstnärsnämnden bilda kärna i den nya myndigheten för konstarterna.

Förändringen bör kunna genomföras under 2010.

10. En ny syn på institutionerna

Den *tionde, och sista, punkten* i vårt förnyelseprogram handlar om kulturinstitutionerna. Den behandlas i kapitel 19. I grundanalysen har vi velat visa på den särskilda roll som institutionerna har för kulturpolitikens förnyelse likaväl som för att vidmakthålla dess kontinuitet.

Samhället utvecklas snabbt och kulturinstitutionerna är av grundläggande betydelse för att markera betydelsen av olika kulturfrågor. Därför är det angeläget att också institutionerna utvecklas och förnyas och på så sätt behåller sin relevans i samhället. Kulturpolitiken ska stödja institutionerna i dessa hänseenden. Frågor om ledarskap och rekryteringar som speglar mångfalden i samhället hör till det som behöver uppmärksammas.

Institutionernas speciella uppdrag i kulturpolitiken behöver utvecklas. De bör ha en större självständighet i relation till den politiska styrningen än t.ex. förvaltningsmyndigheterna. De bör ges långsiktigt formulerade uppdrag.

Vi föreslår att

- Möjligheten att styra institutionerna genom en form av verksamhetskontrakt med flerårig giltighetstid bör prövas.
- De föreslagna förvaltningsmyndigheterna för sfärerna bör ges i uppdrag att driva och samordna utvecklingsfrågor som är väsentliga för institutionerna.

- En särskild utredning bör göras av dels institutionernas grunduppdrag, dels av organisationen av fristående institutioner och institutionskoncerner.
- En översyn bör initieras för att i samråd med den romska minoritetens organisationer förbereda uppbyggnaden av en institutionell hemvist för den romska kulturen.

Genomförande och konsekvensanalys

Det sista kapitlet, *kapitel 20*, behandlar de praktiska och ekonomiska förutsättningarna för att våra förslag ska kunna genomföras. Här konstaterar vi att de omställningskostnader som föreslagna förändringar av myndighetsstrukturen medför bör rymmas inom befintliga ekonomiska ramar.

Administrativa och andra samordningsvinster kan förutses när det gäller sammanslagna myndigheter. Förändringar av uppdraget för Rikskonserter bedöms kunna frigöra statliga medel. De medel som på detta sätt frigörs bör användas för att finansiera ett utökat uppdrag för Kungl. biblioteket. De medel som därutöver blir tillgängliga och som i övrigt inte in-tecknas bör användas inom Kulturdepartementets ram för att förstärka det stöd som fördelas av den föreslagna myndigheten för konstarterna.

Våra möjligheter att fullt ut beräkna kostnaderna för omställningen har varit begränsade. Därför föreslår vi att Statskontoret ges ett uppdrag att göra en närmare genomgång av de ekonomiska konsekvenserna av förslagen till förändringar i myndighetsstrukturen parallellt med remissbehandlingen av detta betänkande.